

Aan: Gemeente Wageningen

verzonden per email aan omgevingswet@wageningen.nl en gemeente@wageningen.nl

Van: Historische Vereniging Oud Wageningen (HVOW), www.oudwageningen.nl

bestuur/werkgroep bebouwd erfgoed, contact:

Mede ondertekend door

Stichting Museum de Casteelse Poort

Vereniging Wageningen Monumentaal

Heemschut Gelderland, contact Wageningen

22 maart 2024

Onderwerp: Zienswijze/reactie op de **Concept visie bebouwde kom Wageningen**, zoals voorgelegd voor stadsconsultatie februari-maart 2024

L. S.

HVOW heeft met grote belangstelling kennis genomen van de concept visie bebouwde kom Wageningen, als opstap naar een (gemeentedeekkende) Omgevingsvisie zoals Omgevingswet vereist. HVOW beziet de conceptvisie vanuit haar doelstelling: *Het stimuleren en het doorgeven van de kennis van de geschiedenis, cultuur en archeologie van Wageningen. Als ook het (be)waken over het Wageningse historisch en cultureel erfgoed.* Vanuit de door ons gevoelde urgentie voor aandacht van erfgoed -en dit namens onze 800 leden- hebben wij enkele aan- of opmerkingen bij de concept visie.

HVOW heeft deze reactie opgesteld in samenspraak met bovengenoemde erfgoedorganisaties, zoals deze destijds samen hebben gewerkt aan de zogenoemde Vestingvisie. Dat er een concept visie 'stad' is opgesteld, is verheugend; vanuit de urgentie voor bebouwd erfgoed had dit eerder gemogen.

In algemene zin merken we bij de gehele visie op dat erfgoed in de hoofdstukken 4, 5 en 6 wordt gepresenteerd als iets in de kantlijn: erfgoed is belangrijk voor de sfeer (pag. 52), soms als opvallende structuur (pag. 72 Midden-Oost) of soms als (niet historisch benoemde) stadsgracht voor ecologie, energie en water.

De kijk op de waarde van bebouwd erfgoed – van geografische en stedenbouwkundige structuur tot gebouwen en gebouwde elementen – als basis voor de toekomst vinden wij erg onderbelicht. Zo heeft de rijksoverheid vanaf 2005 bepleit om ruimtelijke ontwikkelingen te ontwerpen op basis van historie ('behoud door ontwikkeling'; programma Belvedere). Met deze achtergrond is ook in Wageningen richting gegeven aan bouwplannen (zoals gemeentehuis, Bassecour, Aula), project Julianstraat, 'vestingvisie'; steeds stevige ontwerpen op historische antecedenten.

Een gefundeerd erfgoedbeleid met dit type principes wordt gemist. In de Ontwikkelingsvisie zien wij een kans dit alsnog te verankeren.

Onze reactie/zienswijze betreft de volgende punten, hierna toegelicht, met als oogmerk dat deze punten kunnen gaan bijdragen aan gemeentelijk erfgoedbeleid.

1. Een inventarisatie van erfgoed als input voor de visie (en omgevingsplan) én dus ook voor sturing van ontwikkelingen op basis van de Ontwikkelingsvisie wordt gemist.

Toelichting. “Het college houdt een erfgoedregister bij dat iedereen kan inzien”, aldus de Verordening fysieke leefomgeving 1). Is dit register gebruikt? In de visie worden ad hoc enkele waarden van erfgoed genoemd waardoor een overzicht én analyse op waarde van erfgoed zoals ook recente architectuur of bebouwde omgevingen, gemist wordt.

Wij stellen dit punt ook aan de orde omdat de Omgevingswet uitgaat van een beleidscyclus: de input voor de visie dient gebouwd te zijn op meetresultaten (monitoring) van de huidige doelen. Uw rekenkamer heeft al nagegaan dat de input en de doelen uit structuurvisie in de omgevingsvisie echt concreet moeten zijn 2). (Ook noemde rekenkamer het succes van projecten: zie ons punt 3).

Nu op basis van de ontwikkelingsvisie ontwikkelingen kunnen worden opgepakt, is een inventarisatie urgent.

Concreet: (1) toevoegen erfgoed-waardenkaart.

De Ontwikkelingsvisie kan niet zonder het benoemen én beleidsmatig waarderen van cultuurhistorische waarden inclusief waarden van bebouwd erfgoed. Onderzoek en aanvulling register is nodig (zie ook ons punt 3: programma).

2. Kies voor binnenstad het principe ‘behoud door ontwikkeling’, Kies voor bredere inzet van term vesting ipv ‘smalle’ inzet stadsgracht.

Toelichting. In par. 4.6 ‘Sociaal, leefbaar en gezond’ (als thema in Hoofdstuk 4 Visie per thema) beschrijft u de visie op erfgoed; er staat (citaat): *We maken ons erfgoed klaar voor de toekomst door het te verduurzamen en te restaureren. We koesteren het bijzondere historische karakter van de stad. We maken de parels van de stad zichtbaar en verbinden ze met elkaar. Zo herstellen we de stadsgracht in ere. Door aantrekkelijke routes en bewegwijzering vergroten we de vindbaarheid en beleefbaarheid van het erfgoed en de cultuurhistorie.*

Vanuit erfgoed bezien -en we geven toe, het is slechts één aspect- is dit een belangrijke paragraaf. Eigenlijk is het de enige alinea die erfgoed krachtig wil neerzetten. Deze opbouwende zinnen geven helaas meer vragen dan dat het een visie is.

We weten namelijk niet wat ‘ons erfgoed’ is: welke, waar is dit benoemd (zie punt 1)? Het woord restaureren leidt ‘slechts’ naar monumenten. Leidt dit alles slechts tot genoemde routes en wegwijzers of ook tot gevelherstel, wijziging publieke ruimte? Wat kunnen nieuwe initiatieven hiermee? Vreemd genoeg staat dit enthousiasme voor erfgoed uit par. 4.6 niet in

par. 5.1 Binnenstad (Hoofdstuk 5 Visie per deelgebied; “Het erfgoed en de cultuurhistorische bebouwing zijn duidelijk zichtbaar en dragen bij aan de sfeer.”)

Daarom bevelen we aan: het is -in algemene zin én zeker voor de binnenstad- van belang dat eigenaren en bewoners zich geïnspireerd weten om ‘goed te doen’. Inspiratie via het motto ‘behoud door ontwikkeling’ kan richting geven aan behoud mét verduurzaming, energietransitie of nieuwe verdienmogelijkheden. Het zou een mooi ‘stadsprincipe’ kunnen zijn.

Vesting. Wij zijn verheugd dat we op de afbeelding van de visie binnenstad de weergave uit de vestingvisie herkennen om de stadsgracht te herstellen als stedenbouwkundige inspiratie. Echter, wij lezen niets over de bredere inspiratie die destijds met de term ‘vestingvisie’ werd meegegeven. Wij vinden dat het concept ‘vesting’ een leidende inspiratie en richting voor de gehele binnenstad kan bieden, zoals verwoord in de vestingvisie. De term vesting biedt o.i. een krachtigere inspiratie dan de term ‘stadsgracht’ (met mooie kansen voor verbinding met de ideeën van de visie stad rond waterbeheer, ecologie en energiebuffering).

Concreet: (2a) benoem per wijk die historische kenmerken van structuur tot architectuur die volgens de visie inspirerend/leidend zijn voor de gewenste ontwikkelingen (ontwerpopgaven).

(2b) Erfgoed in termen als ‘behoud door ontwikkeling’ is toe te voegen als ‘stadsprincipe’ zoals genoemd op pag. 86.

(2c) inspireer de stadsopgave binnenstad met de bredere term ‘vesting’ voor uw zone ‘stadsgracht’.

3. Bij het instrument Programma zien wij graag toegevoegd het Programma Erfgoed

Toelichting. U benoemt het nieuwe instrument Programma uit de Omgevingswet (hoofdstuk 6). Het programma erfgoed ontbreekt en is nodig, vinden wij. In punt 2 wezen wij op het belang van inventarisatie, monitoring (handhaving, vergunningen, advies COW) en inspiratie omdat erfgoed nu eenmaal verbonden is met gebruikswaarde en zorg nodig heeft. In het instrument programma zien wij een uitstekende mogelijkheid om gemeentelijke plichten van toezicht te combineren met inbreng van de bevolking en/of organisaties. Met opstarten van een ‘programma erfgoed’ kan erfgoed effectief worden verbonden met de hedendaagse opgaves zoals de visie stad die benoemd. Erfgoed staat niet los. Als erfgoedorganisatie(s) willen wij ons graag verbinden met dit programma en hierin een rol spelen door o.a. inbreng van lokale kennis.

Concreet: (3a) start een programma erfgoed.

Dit programma kan inventarisatie, omgevingsplanregels, geldmiddelen, kennis en ontwerpkracht bundelen, toezicht en handhaving structureren én burgers ‘vasthouden’ bij het motto ‘behoud door ontwikkeling’. Het programma maakt het doel ‘behoud van bebouwd erfgoed’ meetbaar zodat bijsturing op doelen tijdig kan gebeuren.

Met bovengenoemde punten denken wij dat de visie én de vervolginstrumenten programma en omgevingsplan, aan betekenis winnen voor sturing (inspiratie tot handhaving) van ontwikkelingen en opgaves in onze gemeente.

Met vriendelijke groet,

Namens bestuur HVOW,

Namens bestuur Stichting Museum de Casteelse Poort, E. Storchi

Namens bestuur Wageningen Monumentaal, H. Den Ouden en L. van den Berg

Namens Heemschut Gelderland, contact Wageningen. E. Rutgers

1) Verordening fysieke leefomgeving <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR684250/> met in H5 erfgoed. Lid 5.1 "Het college houdt een gemeentelijk erfgoedregister bij dat iedereen kan inzien. In dit register staat al het gemeentelijk cultureel erfgoed dat als zodanig is aangewezen vanuit deze verordening. Ook staan daarin de locaties in het omgevingsplan met de functie cultureel erfgoed (Functie toebedeeld vanuit artikel 4.2, lid 1, van de Omgevingswet)."

Nb De gemeentelijke website vindt via zoekfunctie op erfgoedregister geen resultaat.

2) Bron: via <https://www.wageningen.nl/bestuur/gemeenteraad-en-raadsinformatie/> scroll naar Rekenkamer Omdat de gemeente belangrijke keuzes over het omgevingsbeleid zal moeten maken, zag de rekenkamer van Wageningen hierin het goede moment om het ruimtelijk beleid sinds 2014 te evalueren. De rekenkamer constateert dat de beleidsdoelen in de belangrijkste beleidsdocumenten waaronder Omgevingsvisie, niet concreet zijn uitgewerkt. Monitoring en evaluatie zijn dan lastig. Wel blijkt dat het overgrote deel van de projecten uit de structuurvisie tot uitvoering is gekomen. ...maar dat voor inwoners niet altijd duidelijk is wat er met hun inbreng is gedaan. De rekenkamer beveelt aan -in lijn van de Omgevingswet- om doelen voor het omgevingsbeleid (visie) duidelijker te formuleren en te zorgen voor een goede monitoring.

Citaat uit VNG publicatie pag. 32: https://vng.nl/sites/default/files/2023-08/20230724_multifunctionele-landbouw-en-de-omgevingswet.pdf